

ERIC-EMMANUEL SCHMITT T E K T O N I K A U C Z U Ć



dyrektor teatru cieszyńskiego **karol suszka**  
zastępca dyrektora d.s. ekonomicznych **iris heclová**  
kierownik artystyczny sceny polskiej **bogdan kokotek**  
kierownik literacki sceny polskiej **joanna wania**

ERIC-EMMANUEL SCHMITT  
TEKTONIKA UCZUĆ

reżyseria **pavel ondruch**  
przekład **barbara grzegorzewska**  
scenografia i kostiumy **zuzana mazáčová**



spektakl zrealizowano  
przy wsparciu finansowym  
ministerstwa kultury rc  
oraz miasta czeski cieszyn

67. sezon sceny polskiej td  
premiera 25 maja 2018 r.



osoby:

diane **lidia chrzanówna**  
richard **rafał walentowicz**  
pani pommeray **halina paseková**  
rodica nicolescou **barbara szotek-stonawski**  
elina **patrycja sikora** /  
**małgorzata sikora** (gościnnie)

inspicjent, sufler **anna kaczmarska**



## eric-emmanuel schmitt

(ur. 28.03.1960) jest jednym z najpoczytniejszych francuskich pisarzy. Dramaturg, eseista, powieściopisarz, z wykształcenia jest filozofem.

Jego książki zostały przetłumaczone na ponad 40 języków, a sztuki teatralne wystawiane są w wielu krajach świata.

Swoją pierwszą powieść napisał w wieku 11 lat. Uczęszczał do Ecole Normale

Supérieure, jednej z przodujących francuskich uczelni humanistycznych. Zdołał tam najbardziej prestiżowy z francuskich certyfikatów nauczycielskich oraz doktorat z filozofii. Wykładał filozofię na Université de Savoie. Ostatecznie zwrócił się jednak ku literaturze, filozofię traktując raczej jako źródło inspiracji.

Na świecie znany jest głównie jako twórca teatralny. Pierwszym krokiem do sławy była sztuka *La Nuit de Valognes* (tytuł angielski: *Don Juan on Trial*) wystawiona w 1991 roku w Paryżu. Kolejne jego sztuki to m.in.: *Golden Joe* (1995), *Libertyn* (1997), *Frederick czyli bulwar zbrodni* (1998), *Oskar i pani Róża* (2002), *Małe zbrodnie małżeńskie* (2005). W twórczości Schmitta często powracają najważniejsze tematy egzystencjalne: sens istnienia, miłość, tęsknota, pragnienie. Schmitt stara się mówić również o trudnych przeżyciach, które są – lub kiedyś staną – udziałem każdego człowieka. Píše o tym, co trudne, ale jednocześnie dzieli się z czytelnikami swą pogodą ducha i daje nadzieję.

## z wypowiedzi e.e. schmitta:

**D**iderot nauczył mnie wolności i samodzielnego myślenia. Pokazał, że poważne pytania filozoficzne można przekazać w anegdotach, bajkach, sztukach lub powieściach. Są jak ziarna, które kiełkują w umyśle czytelnika. Dzieła

Pascala są pełne tragizmu istnienia, z którym się konfrontuje, pozostając pełen wiary i nadziei, że człowiek może pokonać cierpienie, a ludzka przygoda jest nie tylko udręką.

**U**wielbiam opowiadać historie, które wciągają jak przygody muszkietierów, a jednocześnie na innym poziomie zawierają głębsze znaczenia, które jak obierana cebula ujawniają kolejne warstwy. Chcę, aby moje książki były przystępne dla każdego. Przestało mnie bawić pisanie językiem trudnym i niezrozumiałym, co robiłem na studiach, aby zabłysnąć inteligencją. Cóż za arogancja. Pisanie językiem prostym, a jednocześnie powiedzenie rzeczy ważnych – to jest wyzwanie. Dla babć, które musiały skończyć szkołę w wieku 14 lat, aby iść do pracy, ale są inteligentnymi ludźmi szukającymi pełnowartościowej lektury. Ale by w drugiej warstwie zainteresować lekturą moich przyjaciół z dyplomami, doktoratami. Nie chcę być pupilkim krytyków, choć to oni mnie odkryli. Kiedy sprzedawałem 400 egzemplarzy, byłem geniuszem. Przy 40 tysiącach – beztalenciem. Powyżej 400 tysięcy stałem się hochsztaplerem.

Nie szukam tematów pod kątem wzbudzenia kontrowersji. Szukam takich, które zainteresują innych, włączając mnie. Chcę odkryć coś, o czym zapomniano lub jeszcze nie mówiono. Rozglądam się. Rozmyślam. A tematy jak ptaki przylatują na moje drzewo. Mam wrażenie, że to raczej tematy wybierają mnie. Każda książka staje się dla mnie drogą prowadzącą do jakiegoś intelektualnego i duchowego przeżycia. Ja je tworzę, ale one mnie konstruuja.

**D**la mnie literatura spełnia funkcję filozoficzną – powinna pomóc lepiej egzystować. Zrozumieć i pogodzić się z istnieniem, jakie nam dano. Towarzyszyć w drodze przez życie.

**B**óg jest dla mnie sensem całego istnienia, porządkiem rzeczy i istotą stworzenia. Ale nie miesza się do ludzkich spraw. Nie rozwiązuje problemów. Ale jest. Nigdy Go o nic nie proszę, bo wiem, że tego nie otrzymam. Bóg nie spełnia zamówień jak firma wysyłkowa. Modłę się, ale raczej po to, by się napętnić czymś ważniejszym niż byt materialny. Pewnie dlatego nie postrzegam siebie jako pisarza, a więc konkretnej osoby, tylko jako siłę kreatywną, która tworzy nie tyle książki, ile byty metafizyczne.

([www.wysokieobcasy.pl](http://www.wysokieobcasy.pl), 10.09.2010)

**W** kobietach fascynuje mnie to, że są zawsze silne i słabe jednocześnie. Mogą ulegać pewnym wymogom społeczeństwa, męskiej sile, a równocześnie się opierać – w inny sposób. Ta siła nie jest oczywista. Kobieta nigdy się nie rozpada – najwyżej się ugina, a potem powraca do poprzedniego kształtu. To mnie zawsze fascynowało.

Przeszłość to sposób, by wyzwolić się z teraźniejszości, która nas więzi.

([www.wysokieobcasy.pl](http://www.wysokieobcasy.pl), 15.06.2012)

małgorzata sikora, rafał walentowicz



rafał walentowicz, barbara szotek-stonawski



rafał walentowicz, lidia chrzanówna







## e.e. schmitt o *tektonice uczuć*:

Sformułowana przez niemieckiego uczonego Alfreda Wegenera teoria tektoniki płyt, czyli wędrówki kontynentów, zajmuje się badaniem struktur geologicznych i działań, które ją wywołują. Sztywne płyty tworzące powierzchnię Ziemi przemieszczają się, poruszane oddolnymi ruchami płaszcza astenosferycznego, w wyniku tych ruchów powstają łańcuchy górskie, morza, trzęsienia ziemi, wybuchy wulkanów, wysokie fale.

Teorię tę można z powodzeniem zastosować do naszej psychiki. Obecnemu stanowi naszych uczuć wciąż zagraża promieniotwórcza siła podświadomości – plastycznej, ruchliwej, w stanie nieustannego wrzenia. Wystarczy, że lekko drgnie jedno uczucie, a już wszystko zaczyna się trząść i przemieszczać, następują kolejne zmiany i wybuchają katastrofy.

## z twórczości e.e. schmitta:

- Ale czy miłość może być obowiązkiem? Czy można rozkazywać sercu? Nie sądzę. Według wielkich rabinów szacunek jest lepszy od miłości. Jest trwałym zobowiązaniem. To mi się wydaje możliwe. Mogę szanować tych, których nie lubię, lub tych, którzy są mi obojętni. Ale kochać? Zresztą czy muszę ich kochać, skoro ich szanuję? Miłość to trudna rzecz, nie można jej wywołać ani kontrolować, ani też zmusić aby trwała.
- Człowieczeństwo jest dobrem niezbywalnym, którego nie można się pozbyć, ani nie można zostać go pozbawionym.
- Chciałbyś, żeby miłość dowiodła ci, że istnieje. Nie tędy droga. To ty masz dowieść, że istnieje.
- Nie jest rozsądnie długo kochać, kochać bez przerwy to czyste szaleństwo.
- Niektóre kobiety to pułapki, w które wpadamy i z których nie chcemy się uwolnić.
- Z wielkiej miłości nie da się wyleczyć.
- Uznała, że piękniej jest kochać kogoś, kogo nie można poślubić...
- Ale mężczyzna i kobieta nigdy nie będą się kochać równie autentycznie jak dwóch przyjaciół, gdyż ich relacja jest zepsuta uwodzeniem. Odgrywają role. Gorzej, każde z nich szuka najpiękniejszej roli. Teatr. Komedia. Kłamstwo. Nie ma bezpieczeństwa w miłości, gdyż każdy myśli, że musi udawać, że nie może być kochanym takim, jaki jest. Pozory. Sztuczna fasada. Wielka miłość to udane i wciąż ponawiane kłamstwo.
- Na człowieka składają się wybory i okoliczności. Nikt nie ma władzy nad okolicznościami, ale każdy ma władzę wyboru.
- Kochać to woleć od innych, przedkładać ponad innych. To uczucie nie ma nic wspólnego z wiedzą, to coś w rodzaju zaślepienia.
- Szczęście, którego wyczekujemy, potrafi zburzyć to, które właśnie przeżywamy.

# czym jest miłość i czego od niej oczekujemy

(rozmowa z reżyserem pavlem ondruchem)

**Czy reżyserowałeś już wcześniej jakąś sztukę E.E. Schmitta? Co w tekstach tego pisarza jest dla ciebie najistotniejsze?**

Jako reżyser spotykam się ze Schmittem po raz pierwszy, lecz jako widz spotkałem się z nim wielokrotnie. I zawsze podziwiałem, jak wspaniale potrafi w swej twórczości dramatycznej połączyć zainteresowanie widzów z głębią filozoficzną. Żadna jego komedia nigdy nie jest napisana „pod publiczność”, ba, co więcej: każdy jego tekst ma głębokie tło filozoficzne. W końcu Schmitt przecież studiował filozofę. I pomimo tego że jest człowiekiem niezwykle wykształconym, jego sztuki nie są niezrozumiałe czy wręcz nudne. Ponadto Schmitt zawiera w sobie wszystko, co lubię we francuskiej literaturze dramatycznej – lekkość, doniosłość emocjonalną, delikatne i subtelne poczucie humoru, a także precyzyjne dialogi.

**E.E. Schmitt powiedział w jednym z wywiadów: „ Krytycy mnie odkryli. Są tacy, którzy mnie uwielbiają, są tacy, którzy się dziwią, jak coś takiego może cieszyć się sukcesem”. Z którą opinią się zgadzasz?**

Z żadną, ponieważ musiałbym zaakceptować ich czarno-białe spojrzenie na twórczość E. E. Schmitta. Poza tym sądzę, że to właśnie ów rodzaj autorskiego bon mot, poprzez który pisarz w sposób zabawny i mądry ucieka przed wypowiedzeniem właściwej opinii o niektórych krytykach.

**Kto ma się zobaczyć w lustrze, które stawiasz, realizując Tektonikę uczuć?**

Przede wszystkim ja sam, ponieważ w tym momencie traktuję siebie jako przedstawiciela – jeśli nie całego społeczeństwa, to co najmniej własnej generacji. W *Tektonice uczuć* autor bardzo mądrze nakreślił zgubne wpływy dumy i nazbyt rozwiniętego ego, które jednak wynikają z niepewności i strachu współczesnej młodej i starzejącej się generacji. Wszędzie wokół siebie widzimy, jak trudno dziś nawiązać relacje i jakie wynikają z tego frustracje prowadzące do cynizmu i emocjonalnego otępienia. Kiedy jednak rzeczywiście przeżywamy miłość, nie potrafimy uwierzyć, że to jest możliwe i nieświadomie ją niszczy. Wydaje się, że wszyscy pragną miłości, lecz niewielu jest do niej zdolnych. Więc jeżeli człowiek naprawdę się zdecyduje, że chce spędzić życie w długotrwałym związku partnerskim, musi niezwykle prawdziwie określić, czym jest dla niego miłość i czego od niej oczekuje. A w dodatku ta definicja musi być zgodna z definicją partnera. Tragedia Diany i Richarda polega między innymi na tym, że dwoje dorosłych zachowuje się jak dwoje nastolatków, którzy co prawda marzą o prawdziwej miłości, a zarazem wyśmiewają ją i nie wierzą w nią. A oprócz tego panicznie boją się zawodu i upokorzenia. Groteskowo śmieszne lustro...

**Czy możesz określić różnice między męską a kobiecą duszą, które skrupulatnie śledzisz w tej sztuce?**

To bardzo trudne pytanie, ponieważ dotyczy problemu, który od początku irytował mnie w *Tektonice uczuć*. Lubię role kobiet, których obecność, postępowanie i charakter nie wynikają z istnienia mężczyzny, ale w *Tektonice uczuć* miałem wrażenie, że wszystkie cztery kobiety właśnie ku temu się skłaniają. Napisanie historii o czterech kobietach kochających jednego mężczyznę, który ponadto spełnia wszelkie wyobrażenia o samcu alfa (pieniądze, władza, uroda, siła), wydawało mi się poniekąd obraźliwe. Denerwowało mnie, że Schmitt pojmuje różnicę płci dosyć stereotypowo. Później jednak zauważyłem, że to rozgoryczenie naprowadza mnie na istotę sztuki - przecież to jest właśnie ów temat. Ulegamy stereotypom genderowym już od czasów, kiedy rodzice opowiadali nam bajki o królewiczach ratujących królowny. Stereotypy ograniczają nas od tak dawna, że nawet kiedy chcemy od nich uciec, nie potrafimy. Ulegamy stereotypowym wyobrażeniom o rolach mężczyzny i kobiety, gramy je i w końcu



nie jesteśmy prawdziwi ani wobec siebie, ani partnera. Dlatego wydaje mi się, że Schmitt również starał się nazwać różnicę między męską a kobiecą duszą i doszedł do wniosku, że tego nie da się zrobić - istnieje za dużo wyjątków.

**těšínské divadlo** český těšín, příspěvková organizace, zřizovatel moravskoslezský kraj, ostravska 67 • 737 35 českí cieszyn tel.: +420 558 74 60 22-23 • fax: 558 71 33 72 • info@tdivadlo.cz • [www.tdivadlo.cz](http://www.tdivadlo.cz)

prawa autorskie dotyczące tego spektaklu reprezentuje **agencja dilia, praga** kierownik działu organizacji widowni **dagmar pavlíková** • kierownicy pracowni: elektryczno-akustycznej **vladimír rybář** • ślusarsko-modelarskiej **kristina libosková** • krawieckiej **karin szostoková** • perukarskiej **šárka szeligová** • rekwizytorskiej **józef kurek** • kierownik techniczny **roman sekula** • brygadier sceny **marian mandrysz** • światło **martin kozok** • **robert kurkiewicz** • dźwięk **roman majchrzyk** • **michal maliniak** • fryzjerka **martina suszková** • garderobiana **monika minarzóvá** • rekwizyty **martina tobolová** • montażyści dekoracji **lumír slíva** • **david cienciala** • **daniel pospíchal** • redakcja **joanna wania** • zdjęcia **wiśław przeczek** • opracowanie graficzne i skład **marian siedlaczek** • druk **PROprint**, s.r.o. český těšín



# Głos Ludu

Gazeta Polaków w Republice Czeskiej

**Do każdej polskiej rodziny.  
informacje, publicystyka,  
ogłoszenia, sport**

tel. 558 731 766  
sekretariat@glosludu.cz

KLUB POLSKIEJ PRASY I KSIĄŻKI

## KSIĘGARNIA

*Danuta Wirth*

ul. Czapka 7 ~ 737 01 Czeski Cieszyn

*Godziny otwarcia:*

Po-Pt 9.00-12.00 13.00-17.00

*w soboty księgarnia nieczynna*

tel.: +420 776 390 704

księgarnia@polonica.cz

*Sponsorem kwiatów jest*

*Kwiaciarnia*

# *Leknín*

*Markéta Rosenbergrová*

# zwrot

Miesięcznik Polaków w Republice Czeskiej



INFORMACJE Z ŻYCIA POLAKÓW W CZECHACH

ROZMOWY, REPORTAŻE, WYDARZENIA,  
RELACJE Z IMPREZ, RECENZJE, OPINIE

[www.zwrot.cz](http://www.zwrot.cz)

Wydawca: Polski Związek Kulturalno-Oświatowy w RC



[gazetacodzienna.pl](http://gazetacodzienna.pl)

Śląsk Cieszyński on-line

**Partnerem medialnym  
Teatru Cieszyńskiego  
jest portal  
gazetacodzienna.pl  
Śląsk Cieszyński on-line**

małgorzata sikora, lidia chrzanówna



# www. OX.PL

portal śląska cieszyńskiego



